Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

Issued daily except Saturdays Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXVI. Cena lista je $6.00 Entered as second-class matter January 18, 1909, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23, ILL., ČETRTEK, 10. AVGUSTA (AUGUST 10), 1944 Subscription $6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 156

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Zavezniki prebili drugo nemško črto v prodiranju proti Parizu

Rusi zdrobili nemške protinapade na svoje pozicije na baltiški fronti, ubili čez osem tisoč sovražnikov in zasedli železniško križišče v Latviji. Sovjetske kolone se bližajo Rigi s treh strani.—Britske in kanadske čete začele ofenzivo proti Nemcem v Franciji. Deset ameriških divizij v akciji proti sovražniku.—Zavezniške priprave za napad na nemško bojno črto v Italiji.—Ostanki japonske sile na otoku Guamu v pasti. Ameriški letalci napadli Šanghaj

Zavezniški stan v Franciji, 9. avg.—Britske in kanadske čete so prebile drugo nemško bojno črto v prodiranju proti Parizu, ameriške oklopne kolone so pa zasedle Le Mans po zdrobitvi odpora sovražnika. Prve ameriške kolone so dospele do točke, ki je oddaljena samo 87 milj od bivše francoske prestolnice. Nemška bojna črta ob reki Sarthi, ki ščiti dostope do Pariza, je bila zdrobljena z zavzetjem Le Mansa. Poveljstvo nemške armade je zagnalo rezerve v bitke, da ustavi prodiranje zaveznikov proti Parizu.

London, 9. avg.—Dve ruski armadi sta zdrobili protinaskoke sovražnika na svoje pozicije na baltiški fronti, ubili čez osem tisoč Nemcev in zasedli Krustpils, veliko železniško križišče v Latviji. Nemci so skušali s protinapadi zdrobiti jeklen obroč sovjetske sile in se izmuzniti iz pasti, kar pa se jim ni posrečilo.

Rusi so se odločili za uničenje ostankov nemških armad na baltiški fronti. Te armade so štele okrog 300,000 vojakov. Del teh armad je bil že uničen.

Izgleda, da se bo bitka za posest Rige, glavnega mesta Latvije, kmalu pričela. Sovjetske kolone se bližajo mestu z zapadne, južne in južnovzhodne strani. Poročilo pravi, da ruske topniške baterije že bombardirajo predmestja Rige. Rusi so razbili 89 nemških tankov in 150 topov ter zaplenili 16 tankov in 75 topov.

Poleg Krustpilsa so Rusi zasedli čez 80 drugih vasi in naselbin v bližini Rige. Poveljnik ruske armade na tej fronti je general Ivan D. Bagramijan.

Oddelki druge ruske armade so raztegnili in konsolidirali mostišča ob reki Visli in likvidacija nemških čet pri oljnih poljih v Galiciji v bližini čehoslovaške meje je v teku. Rusi prodirajo proti Kielcu in Krakovu, zadnji nacijski vojaški trdnjavi pred Nemčijo.

Zavezniški stan v Franciji, 9. avg.—Ameriške čete so se približale Le Mansu v prodiranju proti Parizu, dočim so britske in kanadske čete začele veliko ofenzivo na južni strani Caena. Te so prodrle v zadnjih 24 urah devet milj daleč.

Deset divizij ameriške armade, katere poveljnik je general Omar N. Bradley, je v akciji proti sovražniku. Zdaj skušajo prekoračiti reko Sartho, ki teče skozi Le Mans in Alencon. Slednje mesto je oddaljeno sto milj od Pariza.

Britske in kanadske kolone so zasedle La Hogue, Secquiville, Cramesnil, St. Aignan, Roquancourt, Tilly la Campagne, May sur Orne, Fontenay in Marmion.

Operacije zavezniške sile na kopnem podpirajo bojna letala z bombardiranjem nemških pozicij v ozadju fronte. Čez tisoč ameriških letal je metalo bombe na nemške vojaške koncentracije na ozemlju Reims-Amiens-Pariz.

Zavezniki napadajo štiri nemške divizije, zbrane na ozemlju pri Mortainu. Ameriške čete so okupirale Gathemo in Barenton. Nemci so izgubili 163 tankov v bitki z zavezniki na tej fronti.

Rim, 9. avg.—Čete osme britske armade drobe odpor ostankov nemške sile na južni strani reke Arne in v okolici Florence, komunikacijskega centra. Ljute bitke so v teku pri krivulji te reke na vzhodni strani Florence.

Zavezniške armade se pripravljajo za naskoke na nemško obrambno črto. Na fronti zapadno od Florence, kjer je zbrana peta ameriška armada, se položaj ni izpremenil.

London, 9. avg.—Ameriške leteče trdnjave in bombniki so se dvignili z baz v Rusiji ter odleteli proti Rumuniji. Vrgli so več sto ton razstrelilnih in zažigalnih bomb na letališča pri Buzaujü in Ziliesteji, 40 milj severovzhodno od Plešte, oljnega polja.

Drugi roj ameriških letal je napadel Tresbinijo, središče čistilnic olja, 20 milj zapadno od Krakova, Poljska.

Pearl Harbor, Havaji, 9. avg.—Ameriške čete so zasedle hrib Santa Rosa na zapadnem obrežju otoka Guama in potisnile ostanke japonske sile v kot na severni konici otoka, poroča admiral Chester W. Nimitz. Poročilo dostavlja, da so Japonci izgubili 10,000 vojakov v bitkah z Američani na tem otoku.

Čungking, Kitajska, 9. avg.—Ameriški bombniki so prvič napadli Šanghaj in japonske parnike v luki, poroča kitajska časniška agentura. Bombe so razdejale več objektov in povzročile ogromno škodo.

Dezertacije iz finske armade

Nova vlada formirana v Helsinku

London, 9. avg.—Dezertacije vojakov iz finske armade naraščajo, se glase sem dospela poročila. V zadnjih tednih je čez tisoč finskih vojakov prekoračilo mejo in dospelo na Švedsko. Nekateri dezerterji so prišli tja z družinami.

Maršal Carl Gustav Mannerheim, ki je bil imenovan za predsednika finske republike, je ponovno apeliral na vojake, naj vztrajajo v borbi proti Rusom v interesu obstoja in bodočnosti dežele. Britske avtoritete so uverjene, da se finska oborožena sila razkraja, da so se vojaki naveličali vojne in se hočejo vrniti domov.

Niti med Helsinkom in Moskvo niso pretrgane. Reprezentantje Rusije in Finske v Stockholmu so večkrat v stikih. Trdi se, da je Rusija še sedaj pripravljena podpisati premirje s Finsko na podlagi pogojev, katere ji je predložila zadnjo pomlad.

Stockholm, Švedska, 9. avg.—Nova finska vlada je bila včeraj formirana v Helsinku. Predsednik te je Antti Hackzell, bivši zunanji minister. Bankir Carl Enckell je postal zunanji minister, Kaarlo Hillilae pa notranji minister.

Odslovitev vladnih uslužbencev

Kongresnik Ramspeck priporoča akcijo

Washington, D. C., 9. avg.—Kongresnik Ramspeck, demokrat iz Georgije in načelnik odseka za civilno službo, je napovedal, da bo dva milijona uslužbencev, ki zdaj delajo v vladnih departmentih, odslovljenih po zaključenju vojne. V teh departmentih je zdaj uposlenih 2,900,000 uslužbencev.

Ramspeck je predlagal, da oni, ki izgube službe, dobe odslovitveno plačo in podporo iz brezposelnostnega sklada. Pridejo naj v kategorijo, v kateri so zdaj oni delavci, ki so uposleni v vojnih industrijah.

Kongresnik je dalje rekel, da člani njegovega odseka razpravljajo o načrtih glede pomoči onim, ki bodo odslovljeni iz vladnih departmentov.

Program holandskih podtalnih grup

Izrekle so se za odpravo profitnega sistema

Washington, D. C., 9. avg.—Poroča se, da so voditelji holandskih podtalnih grup, ki se štiri leta bore proti nemški okupacijski sili in nacijskemu terorju, zavrgli vero v tradicionalni sistem svobodnih podvzetij ter osvojili program, ki določa odpravo produkcije za profit in druge reforme. Ta program bodo skušali uveljaviti v Holandiji po zaključenju vojne.

Stališče voditeljev holandskih podtalnih grup je orisano v manifestu, ki sta ga objavila dva lista. Eden je konservativen list, drugi pa socialističen. Besedilo manifesta je objavil holandski biro za informacije, uradna časniška agentura ubežne holandske vlade.

Manifest naglaša med drugim, da kapitalistične metode produkcije ne garantirajo ljudstvu socialne zaščite. Iz tega razloga je treba odpraviti kapitalistični sistem in produkcijo za profit.

Liberalci poraženi pri volitvah v Quebecu

Quebec, Kanada, 9. avg.—Kandidatje liberalne stranke, katere vodja je premier Mackenzie King, so bili poraženi pri volitvah v provinci Quebec. Zmagala je stranka narodne unije. Volilni izgredi so nastali v Montrealu, v katerih so bile štiri osebe ranjene. Policija je aretirala 71 izgredníkov.

Ameriški podadmiral izvršil samomor

Washington, D. C., 9. avg.—Mornarični department poroča, da je podadmiral Don P. Moon, poveljnik brodovja, ki je pripeljalo ameriške čete v Normandijo, izvršil samomor. Kot vzrok je omenjena živčna razrvanost.

Ameriška vojaška misija se vrnila domov

Washington, D. C., 9. avg.—Člani ameriške vojaške misije, katere načelnik je general John R. Deane, so se vrnili v Washington iz Rusije, kjer so se mudili več mesecev. Naznanilo o povratku je objavil vojni department.

KAMPANJA ZA SKLENITEV MIRU OŽIVLJENA

Hitlerjevi agentje na delu v nevtralnih državah

APEL ŠPANSKEGA DIKTATORJA

Washington, D. C., 9. avg.—Zdaj, ko se nacijska Evropa ruši znotraj in Hitlerjeva vojna mašina dobiva strahovite udarce na vseh frontah, se spet oglašajo oni, ki hočejo, da zavezniki sklenejo mir z Nemčijo. Ti skušajo uveriti svet, da so za tak mir, ki ne bo samo v korist Evropi, temveč vsemu človeštvu. Eden med temi je španski diktator Franco, ki je nedavno apeliral za sklenitev miru.

Hitlerjevi agentje so aktivni v Španiji, Švici, na Švedskem in v drugih nevtralnih državah. Ti imajo pristaše, ki sicer naglašajo, da niso zainteresirani v rešitev Nemčije, temveč le v preprečenje kaosa in anarhije v Evropi.

Njihovi pravi nameni so seveda drugačni. Aranžirali bi radi separatni mir med Nemčijo in zavezniki, ki naj bi ustavil pohod ruskih armad. Franco ni skušal niti zanikati, da je cilj njegovih naporov za sklenitev miru "zaprtje naših vrst proti komunizmu."

Mir, za katerega se ogrevajo Franco in drugi prijatelji nacijev, naj bi omejil komunizem na Rusijo. To bi pomenilo ustavitev vojne proti Nemčiji pred totalnim izčrpanjem in porazom. Franco je vedel, da ne pledira za Evropo in človeštvo, temveč za nemške militariste.

Nekateri so za to, da državni department odgovori Francu v sličnem tonu kot je argentinski diktatorski kliki. Franco v večjem obsegu pomaga nacijski Nemčiji kot pa argentinski režim generala Edelmira Farrella. Zdaj je že očitno, da morajo diktatorji držati skupaj. Tla pod njihovimi nogami se majajo in skušajo rešiti svojo kožo.

Deklaracija jugoslovanske vlade

Odbor maršala Tita priznan

London, 9. avg.—Deklaracija smernic jugoslovanske vlade, katere predsednik je dr. Ivan Šubašič, je bila sinoči podpisana po članih kabineta. Besedilo te bo kmalu uradno objavljeno.

Deklaracija, sloneča na dogovoru, ki sta ga sklenila Šubašič in maršal Tito, priznava Titov odbor za narodno osvoboditev, protifašistični svet in vse njegove organe kot začasno administracijo Jugoslavije. Ta vsebuje tudi apel na vse Jugoslovane, naj se pridružijo Titovi osvobodilni armadi v borbi proti nemški sili in kvizlinškim četam.

Deklaracija ostro obsoja vse one, ki pomagajo sovražniku, zaeno pa naglaša, da bodo vsi ti postavljeni pred ljudske tribunale, ki bodo določili kazni. Doznava se, da deklaracija ne omenja generala Mihajloviča, ki je bil odstavljen kot vojni minister, in njegovih četnikov.

Radio Svobodna Jugoslavija poroča o ljutih bitkah med partizani in Nemci v vseh srbskih krajih. Nemci so zagnali četnike in bolgarske čete v bitke proti partizanom. Eno sovražno kolono so partizani razpršili.

Partizani so v ofenzivi v Sandžaku, kjer so zasedli Osanico, mesto, ki leži sto milj severozapadno od Skoplja, in ubili ter ujeli 55 sovražnikov.

Domače vesti

Padel v Jugoslaviji

Toronto, Kanada.—V Jugoslaviji, kamor je šel na posebno službo, je padel Paul Stihman, ki se je dolgo let udejstvoval v delavskem gibanju. V Torontu zapušča ženo, hčerko in mater.

Iz Milwaukeeja

Milwaukee.—Poročnik Louis Kirn, sin družine Mike Kirn, 2501 So. Delaware ave., je bil v tej vojni že četrtič odlikovan. Kot poveljnik letalske eskadre na južnem Pacifiku je zdaj prejel odlikovanje bronaste zvezde. —Več odlikovanj je dobil tudi William Janeshek iz Port Washingtona, ki služi pri letalcih na Pacifiku. Prej je bil poveljnik reševalne letalske eskadrile, zdaj pa je dodeljen kot poveljnik nove leteče trdnjave tipa B-29, na katerih služijo skrbno izbrani letalci.—Poročila sta se Frank Poličnik in Mary Poznik, kakor tudi Joseph Barborich in Louise Bruns.—Pri družini Leo Omejc so se ustavile vile rojenice in pustile sinčka, pri družini Anton J. Markulin pa hčerko.

Novi grobovi

Sheboygan, Wis.—Po daljši bolezni je 22. jun. umrl Leopold Zorko, star 63 let in doma z Vranskega v Savinjski dolini Štajersko. Poleg žene zapušča dve poročeni hčeri in sina, ki se nahaja v vojni nekje na Pacifiku.—Dne 26. jun. je umrl Frank Repenšek, star 67 let in doma iz Rečice v Savinjski dolini. Zapušča ženo, pet sinov, dve hčeri, dva brata in sestro.

Iz Minnesote

Duluth, Minn.—Zadnje dni je zapustil tukajšnjo bolnišnico St. Mary's George Muhvich, star čez 70 let in član društva Sokol SNPJ. Domov na Ely se je vrnil precej dobro pozdravljen. V isti bolnišnici se nahaja žena Johna Kerna iz Gilberta.

Iz Clevelanda

Cleveland.—V Franciji je bil 3. jul. ubit Pvt. Charles J. Marzlikar, star 32 let, sin družine Joseph Marzlikar, 1025 E. 62 st. Služil je kot častnik jadralnih letal, vpoklican 18. marca 1942 in preko morja poslan aprila 1943. Udeležil se je bitk v Afriki, Siciliji in Italiji. Poleg očeta zapušča ženo, brata (v Italiji) in tri sestre.—V Ženski bolnišnici se nahaja Antonija Repič, 765 E. 165 st., kjer je srečno prestala težko operacijo.—Iz bolnišnice Glennville se je vrnila na svoj dom, 15917 Whitcomb rd. Antonia Stokel.

Prestala operacijo

So. Chicago.—Jennie Kasher, članica društva 8 SNPJ, je srečno prestala operacijo in zdaj je doma v zdravniški oskrbi.

Lewis krši svobodo zborovanja

Springfield, Ill., 9. avg.—Ray Edmundson, vodja gibanja za avtonomijo rudarskih distriktov UMWA, je predložil dokumentarno evidenco federalnemu pravdniku, da John L. Lewis krši svobodo zborovanja. Lewis in njegovi podrepniki grozijo rudarjem, ki se udeležujejo zborovanj, na katerih so razprave o vprašanju avtonomije. Federalni pravdnik Howard L. Doyle je dejal, da bo poslal evidenco federalnemu justičnemu departmentu v svrho akcije.

McNutt za razširjenje socialne zaščite

Washington, D. C., 9. avg.—Paul V. McNutt, načelnik komisije za mobilizacijo delovne sile, je priporočal razširjenje socialne zaščite. Sedanji sistem ne krije čez 20,000,000 oseb, ki delajo na farmah, ali pa opravljajo hišna dela. McNutt je naznanil, da bo storjen pritisk na kongres za sprejetje načrtov, da se socialna zaščita raztegne na te delavce.

Voditelji unij odpotujejo v Francijo

Naznanilo vojnega departmenta

Washington, D. C.—(FP)—Zastave ameriškega organiziranega delavstva, okrašene z odlikovanji v znak priznanja zaslug v produkciji orožja, bodo kmalu zanešene na bojišča v Franciji po reprezentantih Ameriške delavske federacije in Kongresa industrijskih organizacij.

William Green, predsednik ADF, in Philip Murray, predsednik CIO, sta po naznanilu, ki ga je objavil vojni tajnik Henry L. Stimson, imenovala tri reprezentante vsak. Ti bodo odpotovali v Anglijo in od tam na francoska bojišča.

Reprezentantje ADF so Frank Penton, organizacijski direktor; A. L. Wegener, podpredsednik bratovščine električarjev, in Eric Peterson, podpredsednik zveze strojnikov. Za predstavnike CIO so bili imenovani R. J. Thomas, predsednik avtne unije; Sherman Dalrymple, predsednik unije kavčukarskih delavcev, in David J. McDonald, tajnik-blagajnik jeklarske unije.

Obisk francoskih bojišč je bil predlagan z namenom, da voditelji ameriških delavcev vidijo učinkovitost ameriškega orožja v akciji. Po obisku bojišč bodo ti konferirali z vojaškimi častniki o problemih zalaganja ameriške oborožene sile.

Intrige članov poljske ubežne vlade

Pogajanja v Moskvi naletela na ovire

London, 9. avg.—Tu trdijo, da je Stanislav Mikolajczyk, predsednik poljske ubežne vlade, ki se pogaja v Moskvi z reprezentanti poljskega odbora za narodno osvoboditev, naletel na velike poteškoče. Te so nastale zaradi intrig članov njegove vlade, ki so ostali v Londonu. Kljub temu je še upanje glede dosege sporazuma s poljskim odborom, ki ga je Moskva priznala kot začasno vlado.

V Londonu krožijo govorice, da skušajo člani poljske ubežne vlade omajati vpliv Mikolajczyka. Pripravljajo mu trnjevo postelj brez rož, ko se povrne v London.

Izgleda, da bo socialist Tomasz Arciszewski, ki je pred dvema tednoma pobegnil iz svoje dežele v London, izbran za nominalnega predsednika Poljske. Nasledil bo generala Kazimirja Sosnokowskega. Slednji bo obdržal svojo pozicijo kot vrhovni poveljnik poljske oborožene sile.

General Bor, poveljnik poljske armade doma, je apeliral na Veliko Britanijo za pomoč v orožju in strelivu. Naglasil je, da njegova sila nujno potrebuje orožja za borbo proti Nemcem na Poljskem.

Nacijska kontrola ogrske armade

London, 9. avg.—Poročila iz Ženeve, Švica, govore, da se učinki preloma diplomatičnih in ekonomskih odnošajev med Turčijo in Nemčijo kažejo v balkanskih državah, zlasti na Ogrskem. Nacijske napadalne čete so prevzele kontrolo nad ogrsko armado. Heinrich Himmler, načelnik Gestapa, nacijske tajne policije, je odredil mobilizacijo ogrskih rezerv za borbo proti Rusom, ki se bližajo ogrski meji.

Pavelič odredil mobilizacijo študentov

Bern, Švica, 9. avg.—Hrvaški kvizling Pavelič je odredil mobilizacijo vseh študentov ki so bili rojeni l. 1926 ali prej. Služili bodo v posebnih vojaških oddelkih.

OSEM NEMŠKIH VOJAŠKIH ČASTNIKOV OBEŠENIH

Obravnava razkrila obseg zarote proti Hitlerju

GOVORICE O UMORU HIMMLERJA

London, 9. avg.—Hitlerjeva čistka v armadi je dosegla nov višek z obsodbo osmih visokih vojaških častnikov, voditeljev zarotniškega krožka, ki so nameravali umoriti diktatorja in strmoglaviti nacijski režim 20. julija. Vsi so bili po obsodbi, katero je izreklo ljudsko sodišče, obešeni.

Smrt na vislicah se smatra za največjo sramoto in ponižanje. Običajna kazen za častnike in vojake, ki so spoznani za krive zarote, je ustrelitev. Obravnava, ki je trajala dva dni, je razkrila obseg zarote proti Hitlerju in nacijskemu režimu, kakor tudi nezadovoljstvo generalov in drugih visokih častnikov.

Uradno naznanilo, ki ga je objavila časniška agentura DNB, pravi, da so bili obsojeni v smrt in obešeni feldmaršal Erwin von Witzleben, general Erich Hoeppner, general Helmut Stieff, general Paul von Hase, polkovnik Robert Bernardis, stotnik Friedrich Klausing, poročnik Albrecht von Hegen in poročnik Peter von Wartenburg. Imetje družin obsojencev je država konfiscirala.

Pet izmed obtožencev je prosilo sodišče, naj bo kazen ustrelitev, ne obešenje, toda dr. Roland Feisled, predsednik sodišča, je zavrnil prošnjo. "Vi ste nameravali razstreliti Hitlerja na kose in zdaj prosite za pošteno kroglo," je dejal Feisler. "To je skrajna nesramnost in predrznost."

Berlin je naznanil, da pride pet drugih zarotnikov pred ljudsko sodišče. Ti so general Fellgiebel, general Treschow, polkovnik Hanson, major Hayessen in poročnik Schulenburg. Slednji je sorodnik bivšega nemškega poslanika v Moskvi.

Govorice se širijo, da je bil Heinrich Himmler, načelnik Gestapa, nacijske tajne policije, ubit v novi revolti proti nacijem, državni maršal Hermann Goering, Hitlerjeva desna roka, pa ranjen.

Italijanski senatorji pred sodiščem

Obtoženi so podpiranja fašističnega režima

Rim, 9. avg.—Imena 309 senatorjev so bila predložena nedavno ustanovljenemu vrhovnemu sodišču v svrho akcije. Vsi so obtoženi podpiranja Mussolinijevega fašističnega režima.

Grof Carlo Sforza, vrhovni komisar za sankcije proti fašizmu, je zahteval takojšnjo odstavitev obtoženih senatorjev, ker so s svojimi glasovi pomagali vzdrževati fašistični režim, ki je pognal Italijo v katastrofalno vojno. Skupno število senatorjev je 420 in imenuje jih kralj na priporočilo predsednika vlade.

Sforza je omenil admirala Sirianija kot edino izjemo, ker je kot mornarični minister vedno vodil opozicijo, večkrat z uspehom, proti uvajanju fašističnih metod v mornarici.

Senat je največja ustanova med onimi, v katerih je vlada premierja Bonomija odredila čistko, z izjemo monarhije. Proti monarhiji ne bo podvzeta nobena akcija, dokler ne bo Italija osvobojena in sklicana ustavna skupščina. Ljudstvo bo takrat dobilo priliko, da se izreče proti monarhiji in za ustanovitev republike.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co., $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $8.00.
Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cook County $7.50 per year, foreign countries $8.00 per year.
Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštnino.
Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov za vse, kar ima stik z listom:
PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oklepaju na primer (August 31, 1944), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Amerika nepripravljena za mir—I

Če bi se vojna jutri končala, bi bila to največja tragedija za Ameriko. To se mogoče sliši kot velika blasfemija, kajti vsak duševno normalen človek si želi, da bi bilo čim prej konec tega strašnega svetovnega klanja. Vsakdo tudi ve, da čim dalj se vleče vojna, toliko strašnejše in večje bodo žrtve, toliko več bo uničenih človeških življenj in razdejanega bogastva, zgrajenega s trdim delom neštetih generacij.

Kljub temu ponovimo, ako bi se zgodil čudež in bi se vojna končala jutri, bi bil to največji udarec za Ameriko. In največji udarec bi bil radi tega, ker dežela ni čisto nič pripravljena za mir. Če bi se vojna jutri končala, bi nenadoma prišel tak gospodarski polom, ki bi daleč zasenčil tudi splošni polom iz leta 1932-1933, ko je velika gospodarska kriza dosegla svoje dno. Na cesti bi se mahoma znašlo dvajset do trideset milijonov delavcev, prizadeta bi bila vsa trgovina, farmarji in sploh vsi sloji.

Danes je ves kolosalni industrijski aparat Amerike vprežen v vojni produkciji. Vsa strojna industrija, vsa jeklarska, vsa avtomobilska, vsa kavčukova, vsa kemijska, vsa orožna in municijska, vsa letalska, v veliki meri tekstilna, premogovna, transportna in nešteto drugih industrij—vse dela za vojno. V vojni produkciji je direktno uposlenih več kot dvajset milijonov delavcev, vsi ostali milijoni, vsaj pretežni del ostalih 40 milijonov delavcev pa indirektno.

S končanjem vojne se bo ustavil pretežni del tega ogromnega industrijskega aparata, ostali del bo pa tudi več ali manj paraliziran. Sicer ni na vidiku, da se bo svetovna vojna končala istočasno v Evropi in na Pacifiku. Po mnenju nekega švedskega ekonoma je sreča za Ameriko, da se bo vojna z Japonsko še nadaljevala po zrušenju Nemčije in da ji vsled tega ne bo treba mahoma ustaviti vse industrijsko kolesje.

Tragedija Amerike je, da se je za vojno znala razmeroma hitro pripraviti, ne zna se pa pripraviti za mir. Visoki vladni krogi, predvsem pa kongres ni sprejel še nobenega konkretnega načrta za gospodarski prehod iz vojne v mirovno ali civilno produkcijo. In to je največja tragedija, ki bi se ob nenadnem razsulu nacijske Nemčije bridko maščevala nad gospodarji Amerike, še bolj pa nad njenim delovnim ljudstvom, ki bi zopet ostalo pod kapom.

Dežela, ki ima tako glup vladajoči razred kot je ameriški, ima pred sabo temno bodočnost. Tudi najbolj zakrknjeni toriji v Angliji so daleč pred ameriškimi "free enterprizerji." Angleški toriji so se vsaj nekaj naučili iz zgodovine, predvsem iz tega svetovnega debakla in velike predvojne gospodarske krize. Ameriški kapitalistični razred, ki dominira obe stari stranki, se ni pa ničesar naučil.

Vse, kar slišimo iz tega tabora, je glupa slepota, ki ne ve nič drugega kot to, da hoče ohraniti—"free enterprise": neki individualni kapitalizem, o katerem v Ameriki že desetletja ni nobenega sluha. Danes deželo dominirajo ogromne korporacije, industrijske in finančne kombinacije, ki so prav toliko individualistične kot je ruski komunizem. Razlika je v tem, da v Rusiji je vladar totalitarska država, v Ameriki so pa gospodar monopolistične in v svojem bistvu totalitarske korporacije.

In medtem, ko so se angleški kapitalisti, torijski kakor so, sprijaznili z dejstvom, da ni povratka v predvojne čase in so se pripravljeni podvreči veliki meri vladne kontrole v svrho maksimalne stalne produkcije, ameriški kapitalistični burbonci na vsej črti pobijajo vladno planiranje in gospodarsko sodelovanje za dosego stabilnega gospodarstva s polno uposlitvijo vseh delazmožnih, ki so pripravljeni delati.

Po kričanju teh burboncev se mora vlada po vojni na vsej črti umakniti iz biznisa in dati popolno svobodo velebiznisu. Direktiva vsega gospodarstva mora biti privatna zadeva "free enterprizerjev." Državam morajo biti vrnjene—"state's rights," ki so v preteklosti vedno služile edino interesom privatnega biznisa, posebno pa za pobijanje socialne in delavske zakonodaje.

In ker je v deželi zopet na pohodu duh bizniškega in političnega burbonizma, zato je dežela popolnoma nepripravljena za mir. Angleška vlada na primer že par let planira za povojno rekonstrukcijo, ameriška vlada pa ni prišla še niti do začetnega štadija. Vzrok je v obstrukciji velebiznisa in velekapitalizma ter njunih političnih satelitov v kongresu in na drugih visokih vladnih mestih.

Kongres je na priporočilo predsednika Roosevelta sicer sprejel nekakšen WPA za vojake, ko se vrnejo v civilno življenje. Ampak to so le drobtine v obliki raznih podpor. Te drobtine so sicer potrebne kot prva pomoč, toda kar bodo vojaki in tudi vsi drugi ameriški delavci potrebovali, niso drobtine v obliki kakšnega posladkanega, toda votlega in nezdravega WPA-ja, marveč prilike do stalnega dela ob zadostni plači za primerno in dostojno preživljanje sebe in družine.

Amerika je v tej vojni pokazala, kaj vsega je zmožna na polju produkcije. V zadnjih treh letih je svoj produkcijski aparat tudi tako povečala in razširila, da po vojni lahko podvoji življenjski standard. Produkcijska kapaciteta dežele je tako velika, da lahko sleherni družini zagotovi najmanj tri tisoč dolarjev letnih dohodkov. Poudarjamo: sleherni družini in ne samo eni petini ali eni tretjini. Toda le pod pogojem, da bo njen ogromni industrijski aparat obratoval stalno in s polno uposlenostjo vseh delazmožnih in delavoljnih. (Se nadaljuje.)

Glasovi iz naselbin

ČLANSTVU ŠT. 277 NA ZNANJE

Struthers, O.—Članom in članicam društva št. 277 SNPJ sporočam, da se bom udeležila konvencije ABZ, ki se bo vršila v Rock Springsu, Wyo., zaradi tega bom odsotna od 13. avgusta do 23. avgusta. Vse delo, ki je v zvezi z društvom, bo ta čas vršila sestra zapisnikarica Mary Slabe.

Na bolniški listini sta Joseph Carr, ki je srečno prestal operacijo, in Anton Mihin. Članstvo jima želi skorajšnjega okrevanja.

Na dopustu pa se nahajata Steve Evankovich in Steve Pogacnik. Želim, da bi sreča spremljala vse naše mlade fante, ki se nahajajo v vojni, in da bi se kmalu vrnili domov.

K vojakom bo odšel 17. avgusta Albert Leko. Na koncu pa apeliram na vse člane in članice, da se gotovo udeleže seje, ki se vrši 20. avgusta. Slišali boste poročilo nadzornega odbora. Sestraški pozdrav vsem članom SNPJ.—(Dopis dospel prepozno za priobčitev v glasilu.—Ured.)

Jennie Mikolich.

PISMO SLOVENSKEGA PARTIZANA

To pismo je prejel Joseph Frančeškin, Cleveland, O., od svojega bratranca, ki je primorski Slovenec, doma s Krasa, in je bil ujet v Siciliji. Zdaj biva v Filipivillu v Alžeriji, kjer se je pridružil jugoslovanski partizanski vojski. Piše sledeče:

Filipiville, 18. julija 1944

Predragi moj bratranec!

Iskrena Vam hvala za Vaše pismo, katerega sem prejel 18. julija. Danes je minulo ravno tri mesece, odkar sem Vam pisal tisto dolgo pismo, in sem zelo zadovoljen, da ste ga prejeli. Pred 20 dnevi sem Vam pisal pismo iz Alžirja, to je en dan preje, ko sem od tam odpotoval. Gotov nisem bil, kam nas bodo poslali; govorili so, da nas bodo poslali v Italijo, toda sedaj sem v Filipivillu, Alžerija, Severna Afrika. V zadnjem pismu sem Vam nekaj omenil o armadi maršala Tita. Dne 24. maja pa smo se vsi Slovenci vpisali v armado maršala Tita. Kjer se sedaj nahajamo, imamo slovenskega oficirja z rdečo zvezdo na kapi in enako imamo tudi mi vojaki. Nad taboriščem plapola slovenska zastava z rdečo zvezdo. Hvala Bogu, vse je dobro, tako tudi z mojim zdravjem. Čez nekaj dni pričakujemo več Slovencev in slovenskih družin, ki pridejo sem iz Barija, Italija. Vsi Slovenci so bili v ujetniških taboriščih zaradi svojega političnega prepričanja. Tukaj imajo že pripravljene barake. Kadar pridejo, Vam bom že sporočil, iz katerih krajev v Sloveniji oni prihajajo.

V Vašem pismu ste omenili, da ste dali čitati moje pismo sestrični Olgi in drugim Slovencem. Nisem mislil, da je toliko Slovencev v Clevelandu. Nekaj krasnega, ko človek sliši, da v tako daljnih krajih naš narod lahko govori svoj materin jezik, kateri je bil nam prepovedan v naši zemlji. Toda sedaj je konec tistega, ki je naredil ta zakon. In v zadnjih zdihljajih je oni, ki je hotel zavladati vsemu svetu z nemškim nacizmom.

Preljubi bratranec!—Najlepša zahvala za Vašo ponudbo. Jaz sem Vam hvaležen in se Vam zahvaljujem, ko imam vsega dovolj. Le eno bi potreboval, da bi znal jezik, katerega govorijo Amerikanci in Angleži. Skušal sem dobiti slovensko-angleško slovnico, toda tukaj se je ne more dobiti. Ako mi jo moreš poslati, zelo bi Ti bil hvaležen. Za vse drugo, hvala lepa! Zelo me veseli, ko ste omenili, da imate tudi Vi v Ameriki organizacijo, ki podpira partizane. Ko sem bil doma še leta 1922 (1942?), smo imeli tajno s partizani potom časopisa. Partizani so bivali in se borili v hribih. Drugega važnega nimam sporočit. Izročil bom Vaše pozdrave moji predragi in ljubljeni mami, ako bo še živa ob moji vrnitvi. Upam in želim jo še videti. Enako tudi moji sestri in brata.

Dalje radi tistega vaščana iz Kostanjevice, ki je bil vnet za fašiste. To je bil Boščanov France, star je bil okoli 46 let. Ta že gnije pod zemljo.

Izročite moje pozdrave Vaši družini, sestrični Olgi in njeni družini. Pozdrave vsem Slovencem v Clevelandu. Smrt fašizmu—svoboda narodu! Vam udani bratranec,

Josip Okretič.

ROJAKOM V POMISLEK
II.

Detroit, Mich.—Živel sem od enajstega leta starosti skoro vedno med tujci, a vendar mi uhaja spomin na otroško dobo, na ono domačnost, kjer je bila starost in mladost nekaj naravnega. Strici in tete, fantje in dekleta so se shajali, razgovarjali, veselili, žalovali in se prepirali po domače. Tu je pa človek tujec kamor pride. Naša mladina govori jezik, ki ni naš. Ali ni vseeno, če govoriš z McFuglom, O'Sweenom in Grozonom ali pa s svojim sinom in hčerjo v jeziku, ki si se ga težko naučil in ga ne boš znal nikdar pravilno, v jeziku, ki ti ne izhaja iz srca.

Nacifašistično gospodarstvo v Jugoslaviji, kot po celi Evropi, gre h koncu. Vsi deli slovenske zemlje so uradno proglašeni po Jugoslovanskem osvobodilnem svetu kot neločljivi deli avtonomne Slovenije. Trst, Gorica, Celovec, Beljak itd., bodo po junaški osvobodilni vojski zasedeni takoj, ko bosta barbarski Nemec in Madžar prisiljena položiti orožje in bo branila ta sedaj delno potujčena slovenska mesta proti vsakemu, kdor bi poskušal kratiti pravico skupnosti Slovenije.

Kljub temu, da je narod v domovini še v krvavi borbi s silnim tujim okupatorjem in z domačimi sovražniki svobodne vesti, že ustvarja načrte za rekonstrukcijo požganih vasi, porušenih mest, razdrtih železnic, cest itd. Takoj ko bo Jugoslavija osvobojena, se bo pričela rekonstrukcija. Kjer se gradi, je zaslužek; obrt in trgovina uspeva. Ljudi, ki bi vodili in bi bili sposobni voditi ta ogromna dela, bo manjkalo. Že tu se nudi priložnost podjetnemu, z malo ameriško prikrojenimi možgani in z malim kapitalom, postati ugleden človek v svoji rojstni domovini. Mesta za zastopstva za ameriške stavbene, rokodelske, poljedelske stroje, za razne lahke stavbinske predmete, kot so asfaltni strešniki, "plaster boards" itd., bodo na široko odprta. Če bi pa koga veselilo postati poljedelec, si bo tudi to lahko privoščil, saj bo mnogo malih in velikih kmetij brez gospodarja in če bi se malo pomodernoziral, bi tudi tu sijajno uspeval.

Turistika je bila že pred vojno, brez reklam v svetovnih turističnih publikacijah, v Jugoslavija precej razvita. V mnogih krajih Slovenije, Dalmacije in v več drugih krajih Jugoslavije je bila turistika glavni dohodek prebivalcev. Vsa Jugoslavija je polna naravnih krasot, starinskih ostankov, čudovitih jezer, podzemeljskih jezer, vročih vrelcev, zdravstvenih in kislih vod, planin z večnim snegom in tropičnih krajev, kjer rastejo figova, oljčna in palmova drevesa. Jugoslavija ima prekrasno morsko obrežje, kristalno čiste vode, stotine obrežij za kopalce ter stotine kraških in zelenih otokov. Srečal sem ameriški zakonski par v Dalmaciji in nista mogla prehvaliti krasot jugoslovanskega Jadrana. "Too beautiful to comprehend," je rekla ona.

Italija ima starine, Švica planine, Francija lepa obmorska obrežja in dobro vino, Jugoslavija ima vse to v eni državi. V Italiji, Švici, Franciji in še celo v Avstriji, ki nima skoro nič pokazati, so ameriški in angleški letoviščarji pustili letno težke milijone dolarjev in šterlingov. Povsod se je letoviščarjem nudilo kar največ ugodnosti, na meji pri izmenjavi denarja, pregledovanju potnih listov in prtljage, potovanju po železnicah in lastnimi avtomobili. Na jugoslovanski meji se jim je pa stavljalo vsakovrstne zapreke in nepotrebne šikane in stikalo za prepovedanimi knjigami kot "Native's Return" in za cigaretnimi užigalniki. Nemškim državljanom se je pa nudilo, z ozirom na turistično pogodbo, podpisano med Hitlerjevo Nemčijo in Jugoslavijo, vse ugodnosti. Nemcu je bilo treba plačati samo polovično voznino v prvem ali drugem razredu tja in nazaj. Imel je pravico ustaviti se za dva tedna v vseh na voznem listku označenih mestih in krajih. (Da razumemo: nemški turist je plačal polovično voznino za eno pot, a vračal se je lahko z istim listkom po drugi železniški progi). Torej vidite, kakšna lepa prilika je bila dana Hitlerjevim ogleduhom. S polovičnim železničnim listkom je hitlerjanec lahko opisal in fotografiral vse strategične točke, mostove, tunele ceste, stranska pota, tovarne, jezove, električne centrale, gozdove itd. Nemoteno so ti turisti organizirali petokolonstvo. Že l. 1936 je bilo v Jugoslaviji na tisoče takih turistov, s fotografsko kamero na jermenu in kljukastim križem v gumbnici, ali mu je pa visel od ure. Ni čudno, da je bila prvi dan nacifašističnega navala jugoslovanska vojska raztrgana v franže, da ni posadka vedela za posadko, a istočasno so bile vse komunikacijske zveze raztrgane po vsej državi. Sumljivo je bilo pa tudi to, kot očividec Robert St. John piše v svoji knjigi "From the Land of Silent People", da ni jugoslovanska vojska imela niti enega radioprejemnega in oddajnega aparata. Priporočam našim ljudem, da čitajo omenjeno knjigo. Pisatelj St. John je bil zajet v Belgradu, a je ušel.

O Jugoslaviji se je pred vojno v svetovnih novinah pisalo le toliko, da se je svetu prikazalo nizko stopnjo balkanske civilizacije in primitivno življenje tamošnjih ljudstev. Če se je dogodilo kaj izrednega, so bili pa le Srbi, Srbi to, Srbi ono. Slovencev in Hrvatov se ni poznalo. Sedaj se šele priznava, da so Slovenci in Hrvati tudi tam in se jih proglaša za največje junake na svetu. Takoj, ko se bo svet po tem groznem krvolitju malo oddahnil in ko bo Atlantik očiščen morskih min in se plovba ustali, bodo Američani kot notorični radovedneži hoteli videti te čudovite Jugoslovane, ki so se praznih rok, lačni, goli in bosi prvi postavili po robu najstrašnejši vojni mašini, pred katero se je tresel ves civilizirani svet. Ljudi, ki so kakor pobesneli trgali orožje iz rok sovražniku in ga z istim pobijali kot stekle pse, očistili velik del svoje zemlje krvoločne zveri v človeški podobi ter osnovali vzorec najpopolnejše demokratske države, občuduje ves svet!

Turistika se bo po vojni pod novo državno upravo v Jugoslaviji mahoma razvila in Jugoslavija bo glasovita turistična dežela. Trst in Reka bosta jugoslovanski pristanišči in lahek bo dostop vsakemu turistu. Dana bo prilika našim naseljencem, če bi se nameravali vrniti in se udejstviti v turistiki, vložili mal kapital in z znanjem angleščine bi si pripomogli do dobre življenske ekstistence.

Zemlja Jugoslavije poseduje toliko naravnih zakladov kot nobena druga država v Evropi; vse rude: od železa do zlata. Rudnike, ki leže blizu železnic in plovbnih krajev, so obratovali tujci in delali velikanske dobičke. Na primer: zlati rudnik "Trepche Limited", s 400% na vloženi kapital. (Anglež je vložil en dolar v podjetje, dobil pa je štiri dolarje v obliki dividend letno. Jugoslovanski delavec je pa delal četrt ure za škatljico vžigalic, eno uro za zavojček (20 komadov) cigaret najslabše kvalitete, en teden za par dobrih čevljev in cel mesec, če se je hotel obleči od pet do glave. Krasno razmerje med delom in kapitalom). Ni čudno, da so Angleži držali z Mihajlovičem. V Jugoslaviji je dovolj premoga, naravnega plina, a bilo je večinoma last tujega kapitala. Tudi oljni vrelec so našli. Standard Oil Co. of New Jersey je imela tam monopol za take reči in vrelec zapečatila. Razlog zapečatenja vrelca bi mogel manda razložiti le sam John D. Rockefeller Jr. Vsi večji industrijski projekti so bili pod popolno kontrolo tujega kapitala, ali se je pa obratovalo pol na pol, z ogromnimi dobički, brez vsakega državnega, banovinskega in občinskega davka. Ta čudež se je pa dogodil takole: Še ko je bila kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, je bil skombiniran zakon, ki je določal, da vsako industrijsko ali rudniško podjetje, organizirano po tujem kapitalu, mora prodati 50% delnic glavniškega kapitala državi ali jugoslovanskim državljanom ali obojim. Za odškodnino priprav in vlogo neproduktivnega kapitala se pa družba oprosti za 15 let vsakega davka. Agentje in strokovnjaki tujih kapitalistov so brzo našli točke, blizu sirovin in vodne sile, za industrijske projetke in rudnike na pripravnih mestih, ki so kazali velike dobičke. Šepetalo se je, da je kralj kupil (pod roko) 25% delnic, glavni ministri in mešetarji so pa kupili drugih 25% delnic in vlekli mastne dividende, ne da bi vložili paro v podjetja. Upajmo, da takih manipulacij v Jugoslaviji ne bo nikoli več.

V Jugoslaviji sem živel od leta 1932 do 1937, torej celih pet let. Vsako leto sem potoval v razne kraje v državi. Govoril sem z različnimi ljudmi. Sestal sem se tudi z raznimi bivšimi Amerikanci. Nekateri so lastovali lepo uspevajoča podjetja, nekateri moderno obdelana kmečka posestva. Drugi so prevzeli očetova posestva in so pričeli tam, kjer je oče nehal. Tretji so pa zabavljali čez vse in želeli nazaj v Ameriko. Srečal sem tudi ljudi, ki so prišli na kratek obisk. Bahali so se na vse pretege, trošili dolarje po gostilnah in mestnih beznicah, kot bi jih v Ameriki grabili. Če mu je pa kakšna prefriganka pokazala bedro, ji je pa kar desetak padel v naročje. Tudi ženske obiskovalke, nališpane z vsemi substituti, so se ponašale, kot bi bile silno bogate gospe v Ameriki. Taki in slični obiskovalci so bili velika skušnjava in strup za tamošnje ljudstvo. Želeti je, da po vojni vsi taki in podobni bahači ostanejo tam, kjer so. Nova Jugoslavija bo potrebovala trezne, marljive in podjetne ljudi! Le trezne ljudi in pa one, ki so moralno in gmotno pomagali v gigantski borbi narodove osvoboditve, bodo smatrali kot sobojevnike in jih z veseljem sprejeli v neodvisni, svobodni stari domovini.

(Konec)

Jože Menton.

Prizor iz krvavih bojev v St. Loju, Francija, katerega so ameriške čete končno zavzele po daljšem obleganju. Vojaki so se morali pomikati naprej po poljevo, po trebuhu.

GLAS IZ NEW YORKA

New York, N. Y.— Zadnji ponedeljek (31. julija) sem se udeležila seje podružnice Sansa, ki se je vršila ob osmih zvečer v Slovenskem domu v Brooklynu.

Na seji se je največ razpravljalo, kako bomo šli na konvencijo Sansa, ki se bo vršila 2. in 3. septembra v Clevelandu, in o drugem, ki je v zvezi s prvo konvencijo Sansa.

Razpravljali smo tudi o sugestiji Jožeta Zavertnika. On je namreč svetoval, da bi bilo dobro, da bi pričeli zbirati stare obleke, katere bi po vojni poslali našim rojakom v staro domovino. Strinjam se s to dobro sugestijo. Mislim, da imajo naši ljudje v Ameriki razno obleko, ki jo več ne nosijo, a bi prišla zelo prav našim ljudem v stari domovini.

Tudi jaz imam sorodnike v starem kraju, in sicer mamo, štiri brate in njih otroke.

Rojak Mutz je povedal na seji, da je videl sam koliko oblek in drugih reči so že zbrali skupaj bratje Hrvatje. Vidite, kako pa drugi narodi zanimajo za svojce v stari domovini! Pripravljena sem dati svojo obleko in od otrok. Tudi zašila in popravila jo bom. Prepričana sem, da je mnogo drugih Slovencev, ki so prav tako pripravljeni podariti svoje stare obleke.

Dobro se spominjam, kako je bilo v starem kraju po prvi svetovni vojni. Kadar je dospel zaboj stare obleke v stari kraj iz Amerike, smo bili na Igu vsi veseli. Jaz sem dobila židano nočno srajco, katero pa sem spravila v škrinjo, a spala sem v stari. Pozneje sem jo predelala v spodnjo srajco in jo nosila samo ob nedeljah.

Na seji članov Sansa sem opazila, da se nekatera društva sploh nič ne zanimajo za Sans. Mislim, da lahko vsak postane član Sansa, kajti 25 centov na mesec lahko zmore vsakdo. Jaz in moja hči nimava veliko, navzlic temu pa sva obe članici Sansa. Odkar je umrl moj mož, sem izdala že veliko denarja za zdravnike, zdaj pa imam tudi velike stroške, ker se moj sin zdravi v Arizoni. On želi ozdravit, da bi potem lahko šel v vojno. V Arizoni je veliko na soncu in se tudi često kopa, tako da se mu zdravje izboljšuje.

Mary Tursich, 580.

KADILO ZA BODOČO KONVENCIJO

Los Angeles, Cal.—Radi otročje jokavosti nekaterih članov SNPJ z bzirom na resignacijo bivšega urednika Prosvete, naj navedem, da je bil bivši urednik glede političnih resolucij v zmoti, temeljiti zmoti, glavni odbor pa je bil v pravem glede svoje resolucije in je v pravem še danes.

Z ozirom na sovražne tendence, ki jih je bivši urednik kazal vsa zadnja leta nasproti sovjetski Rusiji, bi moral podati svojo resignacijo že pred tremi leti, če ne poprej. S tem bi si ohranil večje spoštovanje med svojimi oboževalci in prav tako med tistimi elementi, ki gledajo na svetovne dogodke, na socializem in komunizem in na drugačne probleme z drugačnimi očmi kot on.

Ker mi zaposlenost ne dopušča takojšnjo utemeljitev zgoraj navedenih trditev, obljubljam, da bodo predložene prihodnji konvenciji v polnem obsegu.

Frank Petrich, 743.

Zanimiv pogovor na radiu

Narednik Walter Bernstein, ki je kot dopisnik ameriške vojaške revije "Yank" minulo spomlad obiskal Jugoslavijo in bil med drugimi od inozemskih časnikarjev pri maršalu Titu ter o tem napisal tri informativne članke v omenjeni reviji, se je te dni mudil v New York. Columbia Broadcasting System je v nedeljo, 30. julija, priredil zanimiv intervju po radiu na postaji WABC. Pogovor se je vršil med njim in gospodom Dalyjem na postaje WABC vsebina je bila naslednja:

DALY: Eden od redkih dopisnikov, ki je bil v Jugoslaviji, živel med partizani in se sestal z njihovim voditeljem Titom, se je pravkar vrnil domov. On je narednik Walter Bernstein, dopisnik vojaškega tednika "Yank." Bil je sedaj v našem studiju, da nam sporočilo narodu.

Kako ste prišli v Jugoslavijo, narednik?

BERNSTEIN: Gospod Daly, narednik nima dovolj visokega ranga, da bi na hiter in lahek način prišel notri.

DALY: Torej kako?

BERNSTEIN: Peš sem hodil. Bila je to strašno dolga in mučna hoja. Ko sem končal hojo, so me oči tri dni niso imele prave vida. To ni dovtip, ampak resnica.

DALY: Kako so vaši vodniki dobili pot?

BERNSTEIN: O, oni so prišli sveži kot so odšli — vsa desetorica. Tu je vključeno tudi deklet, ki so pravkar konvalescirale svoje vaje kot bolničarke in bile na poti, da se pridružijo svojim divizijam.

DALY: Petdeset je veliko štetje za grupo vodnikov.

BERNSTEIN: Da, ali vsi niso bili vodniki. Da so bili vsi partizani, se razume. Nekateri so bili v glavni stan, nekateri na antifašistični kongres mladine, a drugi so bili vojaki, ki so bili osvobojeni.

DALY: Kaj pa dekleta? Vi nam dajete vtis, da so bila prav prehrabra?

BERNSTEIN: Verjemite mi, bile so. Hodeč po stranskih stezah skozi nemške linije, sem govoril z nekaterimi izmed njih pogosto. Med njimi je bila ena, ki me je resnično premagala. Nosila je z iglami za pas pripetene granate. Pripomnil sem, da bi ena od granat mogla na ta način eksplodirati. Ona se je samo nasmehnila. Ne bojte se, je dejala, granate se ne bodo vnele. Vedeli je bolje, da jih nosim tam, ker kadar je treba, da eno vnamem, si prištedim na času. Ni treba igle z zobmi izvleči, ker vrvež na pasu odpne kadar jo hočem . . .

Ljubo mi je bilo, da vsa druga dekleta niso toliko mislila na svoje življenje. Ena od njih je en dan sama držala proti celi koloni Nemcev. To je storila z samo strojnico. Med nami je bil četniški poveljnik, ki je prišel pristopil k partizanom. Šele sem se mu pridružil in ga prosil za ime.

ČETNIK: Ime mi je Kovač. Bil sem četniški poveljnik v mestu Šibeniku. Pozneje sem poveljeval četniški brigadi Radin. No, nazadnje sem se umaknil in odšel.

BERNSTEIN: Kaj je bil vzrok?

ČETNIK: Mi se nismo borili proti Jugoslaviji, nego za sovražnika. Najprej smo sodelovali z Italijani. Pozneje smo se borili z Nemci.

BERNSTEIN: Seveda, kolaboracija more pomeniti mnogo stvari. Kako tesno ste sodelovali s sovražnikom?

ČETNIK: V Šibeniku sem prejel zapovedi nemškega vrhovnega poveljnika. To je bil polkovnik Blite. Moj glavni stan v Radinu je istočasno služil tudi kot poveljniška postaja nemške S. S. brandenburškega regimenta. Tam sem moral jemati povelja nemškega poveljnika, majorja Waltherja.

BERNSTEIN: So li Nemci plačali četnike za sodelovanje?

ČETNIK: Navadnemu vojaku plačali okrog 20 kun dnevno. Poleg tega so nas zalagali s hranom in nam odločali, kje se imamo boriti. Nazadnje tega nisem mogel več zdržati in sem se priključil partizanom.

BERNSTEIN: Pozneje sem se prepričal, da je njegova povest tipična kot so mnoge pripovedovane od bivših četnikov. Hodili smo skozi strmo, kamenito gorovje. Dokler smo hodili, so nekateri partizani peli svoje pesmi o Titu, borbene pesmi borbenega naroda. Ena grupa vodnikov me je vodila do Titovega glavnega stana. Noč je bila zelo temna. Nekajkrat smo bili ustavljeni od stražarjev, ki so se tiho pojavljali iz teme. Iz daljave se je čul šum slapa. Bolj ko smo se bližali, močnejši je postajal šum in mogli smo skozi noč videti oblike belega slapa.

Prvi partizan je dejal: Tu bomo malo počakali, a drugi je pridal — prispeli smo do Titovega stana. Poročnik mora poizvedeti, če je prav, da vidimo Tita še nocoj.

PARTIZAN: Po teh stopnicah — prosim.

BERNSTEIN: Tito ima najimpresivnejši obraz, kar sem jih kdaj videl. Slovanski obraz z visokimi, širokimi kostmi, močno lice, ali ne trdo. Njegova najizrazitejša lastnost je nekaj, kar človek ne bi pričakoval pri takem voditelju tako krvave vojne, a to je blagota. On ima zelo blag obraz, skoro ljubek. Glas mu je močan.

TITO: Torej vi ste dopisnik ameriške vojske? Povejte mi, kako se Amerikanci počutijo v oziru na to vojno.

BERNSTEIN: Smatram — gospod, da stoje trdno za njo. Ne, nisem bil doma več kot leto dni, pa vam ne morem točno povedati, kako se počutijo sedaj.

TITO: Ali mislite, da Amerikanci razumejo Jugoslavijo?

BERNSTEIN: Amerikanci so do gotove mere zbegani; mislim, da nimajo prav jasne ideje o tem, kar se tu dogaja. Ali ne, da hočejo razumeti. Nasprotno, oni so zelo prijateljski napram vaši domovini.

TITO: Amerika je zelo velik narod.

BERNSTEIN: Jugoslavija je narod velikih borcev — gospod. Začuden sem nad pogumom vaših žena.

TITO: Naše žene so pogumnejše od moških. Tudi brezobzirnejše. Preveč jih izgubljamo. Mislim, da jih bomo morali vzeti iz partizanske vojske. Preveč so pogumne.

BERNSTEIN: Preveč pogumne. Preveč brezobzirne. Kaj to pomeni, morete vedeti šele, ko srečate te ljudi, ki smatrajo pogum za neko navadno stvar. Celo otroci so bojevniki. Šel sem na anti-fašistični kongres mladine in videl mnogo otrok, ki so bili na poti na kongres ranjeni v bojih z Nemci. Sto črnogorskih otrok je po poti vodilo pravo bitko z Nemci. Od sto jih je prispelo na kongres samo petdeset. Ti troci hočejo po vojni svobodno, demokratično, federativno Jugoslavijo. To je ono, za kar se bore. To je ono, za kar se njihove partizanske matere in očetje bore! A če se človek bori za eno stvar in vidi, kako njegovi prijatelji padajo za to stvar, on ne bo zadovoljen s fašističnim nadomestilom.

Zemljevid nazorno pokazuje, od katere smeri so ameriški novi nadbombniki B-29 udarili na mukdensko okrožje v Mandžuriji in napravili veliko škodo Japonski z razbitjem jeklarskih tovarn.

Reforme v Italiji

Rim. (ONA.—Spisal Victor M. Bienstock).—Eno najtežjih del italijanske vlade je prebuditi italijanske mase in jim dopovedati, da so odgovorni za bodočnost svoje dežele. Vprašanje političnega prebujenja po dvajsetih letih fašistične vlade, in pa novo stanje v novi Italiji, stoji paralelno s problemom iztrebljenja fašistov iz administracije in javnega življenja.

Živahne debate se vršijo v kabinetu in vseh političnih krogih, kako bi se to najbolje uredilo. Socialistična stranka sedaj vodi kampanjo za korenito reorganizacijo cele administracije in oživljenje iste kot demokratične sile.

Glavni cilj socialistične kampanje je očiščenje civilnih uradov, ki so večinoma obdržali osebje iz fašističnega režima. Njihova gonja poudarja posebno provincialne prefekte, policijske glave in druge funkcionarje, ki so odgovorni Rimu in ki so upravljali zadeve že par let. Večina teh mož niso goreči fašisti, a so birokrati, ki so izvajali vse ukaze ozko centraliziranega rimskega režima.

Kar socialisti hočejo, kot so izjavili strankini voditelji v odredbi, ki je bila sprejeta pred kratkim, je nadomestitev teh birokratov z možmi, "ki predstavljajo demokratično voljo dežele," ki bodo aktivno delali v tem duhu za demokratične ideje.

Druga stvar, ki jo socialisti hočejo, je dati ljudem več govora, kar se tiče upravljanja njihovih zadev, in tako vzbuditi več osebnega zanimanja v njihovi vladi. Ena reforma, ki jo zagovarjajo, je ustvaritev krajevnih odborov, v katerih bi bili zastopani delavci, kulturni in ročni, in politične skupine, kar bi dalo ljudem priliko govoriti o svojih lastnih problemih.

Situacija ne sme biti primerjana s tem, kar se zgodi v Združenih državah, ko se stranke menjajo. Italija se je ravnokar znebila trdega diktatorstva in poskuša razviti demokratično vlado, ki bo izražala ljudsko voljo. To ni samo sprememba od ene stranke na drugo, to je sprememba od ene ideologije na drugo. Zato je zelo važno, da se prepriča ljudi, da se je zgodila globoka sprememba.

Odpor v Genovi

Rim. (ONA—Spisal Victor M. Bienstock).—Patriotični odpor v Genovi je povzročil, da so Nemci rabili sistematičen način deportacije tisočih italijanskih delavcev in mladine v Nemčijo, pravijo poročila, ki so prišla iz nemškega zaledja skozi podzemska pota.

Več tednov so Nemci poskušali zatreti stavko, ki je trajala mesec dni med mestnimi industrialnimi delavci, s tem, da so jih deportirali v Reich na prisilno delo. Njihov najnovejši način je bil, da so napravili kordon okoli industrijskih in ladjegradniških okrožij brez svarila ter zajeli vse može, ki so bili v okolici, in jih nemudoma deportirali. Ta zajem je omrežil več tisoč žrtev.

Drug ukrep je bil ukaz, da se morajo vsi osemnajstletniki prijaviti k vojakom. Ko so se mladeniči prikazali, so tudi oni bili zajeti in deportirani.

Zvijača, ki jo nacifi zelo uspešno uporabljajo, je tuljenje siren. Oni počakajo, da se prebivalstvo zbere v zavetja, potem pa zajamejo može.

Nekaj karabinjerjev je očividno odklonilo in ni ubogalo ukazov, da bi sodelovali v osveti proti svojim tovarišem. Tudi oni so bili baje aretirani in prepeljani v Reich.

Ta val maščevanja sledi vrsti upornih dejanj, ki so jih izvršili italijanski patrioti začetkom aprila, ko je bila položena v gledališče, kjer so bili nemški vojaki, bomba, in jih je bilo 59 ubitih. Da bi se osvetili, so Nemci vzeli 59 političnih ujetnikov iz ječe in jih ubili.

Potem je sledila cela vrsta protinacističnih dejanj, katerih vsako je izzvalo srditejšo osveto; ta osveta je dosegla višek, ko so ubili 70 političnih jetnikov pred tremi tedni, ker je bil neki gestapovski oficir ubit. Ta pokolj je povzročil splošno stavko, ki jo poskušajo sedaj hitlerjevci zatreti.

Ruska misija v Grčiji

Cairo. (ONA).—Iz zanesljivih virov se je izvedelo, da je dospela v gorski glavni stan EAM, grškega osvobodilnega gibanja, ki je nasprotna vladi v izgnanstvu, ruska misija.

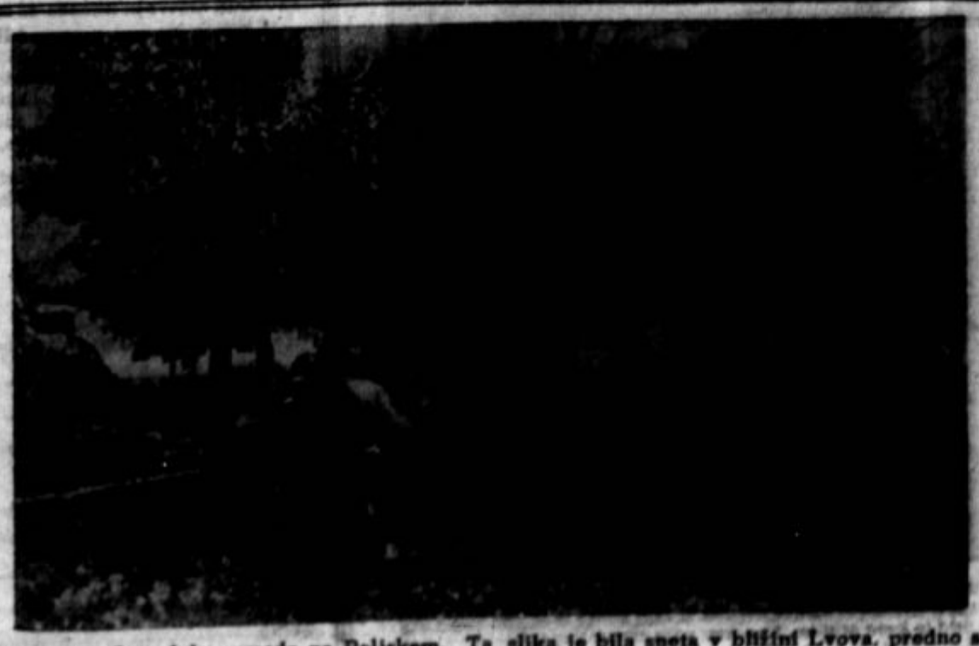

Prodiranje čet rdeče armade na Poljskem. Ta slika je bila sneta v bližini Lvova, predno so ga Rusi zavzeli.

Fašizem in katoliška cerkev

Ignazio Silone

I. Konkordat med fašizmom in Vatikanom

(Ignazio Silone spada med najznamenitejše sodobne italijanske socialne pisatelje in živi danes v emigraciji. Znan je zlasti njegov roman "Fontamara", ki v njem opisuje bedno življenje italijanskih kafonov pod fašistovskim režimom. Razen tega je spisal Silone doslej najboljšo knjigo o fašizmu. Iz te prinašamo tudi pričujoči sestavek, iz katerega si bo čitatelj lahko ustvaril jasno sliko o zvezah med fašizmom in katoliško cerkvijo. Le tako bo doumel tudi dogodke, ki so se izvršili leta 1934 v Avstriji in par let pozneje v Španiji.—Opomba uredništva.)

Problem medsebojnega razmerja med fašizmom in katoliško cerkvijo zasluži posebno pozornost. Ta razglabljanja nas bodo privedla do splošnih dognanj o pozicijah, ki jih je dosegla cerkev na političnem polju, kar za nas ni samo zgodovinskega, nego tudi političnega in taktičnega pomena; kajti vsak dan nam prinaša napačna presojanja, ki izvirajo iz pomanjkljivega poznavanja vseh dvoumnosti, vsak dan nam prinaša drugo "zmešano" kritiko o političnih gibanjih, ki so zvezana s katoliško cerkvijo. Da je to res, se lahko vsakdo prepriča, če zasleduje komentarje mednarodnega časnikarstva k mnogoštevilnim polemikam, ki so med italijanskim fašizmom in Vatikanom na dnevnem redu, ali če čita komentarje o odnosih španskih jezuitov do nove republike ali če čita razna ugibanja o odnosih katoliškega centruma do nacionalnega socializma. Socialistična stranka Italije je v prvih povojnih letih zagrešila veliko napako s tem, da je vlogo cerkve napak presojala; še danes je v nekaterih italijanskih ljudskih plasteh vkoreninjena iluzija, da bi papež lahko uničil fašizem, in ta iluzija se zlasti javlja v gorečnosti, s katero se vsi antifašisti zmeraj vržejo na polemike med fašisti in katoliki, skušajoč najti v njih potrdilo tisto staro pravljico, ki ve povedati, da neprestani konflikt med posvetno in cerkveno oblastjo še danes obstoja.

Naše poznavanje razmer bo le tedaj resnično resno ter uspešno in le tedaj se bomo izognili nevarnosti, da ne zapademo v nasprotujoče si in nič manj usodne napake, če zgrabimo problem pri korenini, če odpravimo iz našega mišljenja vse nazore, ki so ostali v nas iz dobe idealističnega racionalizma; za to pa je potrebno, da z radikalno in objektivno kritiko znova presodimo celotno zgodovino medsebojnega razmerja med katolicizmom in modernim kapitalizmom.

Kot pripravno izhodišče za tako kritiko pa se nam zdi analiza dogovora in konkordata, ki sta ju 11. februarja 1929 podpisala v Lateranu Mussolini in kardinal Gaspari. Oglejmo si najprej vsebino obeh teh dokumentov!

Z dogovorom si je pridobil papež vlado nad tistim delom "večnega mesta", ki meji na Vatikan, in na temelju istega dogovora je bil katolicizem kar najsvečaneje povišan v državno vero. Iz člena 1 stare italijanske državne ustave z dne 14. marca 1848 je bil črtan dostavek: "Zakoni primerno tolerirajo danes obstoječa druga verstva." S konkordatom se je italijanska vlada odpovedala eksekvaturi (potrditvi) pri imenovanju knezoškofov, škofov, kanonikov in kaplanov (čl. 19, 21, 24). Pod vlado nove cerkvene države spada tudi določeno število cerkev in bazilik na polutoku (čl. 11). Vse bogoslužju namenjene cerkve, vsa verska društva, redovi in vse verske kongregacije, ki so bile l. 1866 in 1873 razpuščene, se zopet obnove in se priznajo kot juridične osebe (čl. 29). Cerkvena uprava se osvobodi vseh davkov (čl. 29 b). Tudi duhovščina je v nasprotju z vsemi drugimi svobodnimi poklici oproščena vseh davkov. Država se obvezuje, da v bodoče ne bodo v budžetu nikoli zmanjšane vsote, ki so namenjene fondu za bogoslužje (čl. 30). Verski prazniki se uradno priznajo (čl. 11). Zločinec, ki se zateče v cerkev—razen v najnjem slučaju—ne sme biti aretiran, preden se policija ne dogovori s cerkvenimi oblastmi (čl. 9 in 10). Če je duhovnik obtožen ali obsojen, so magistrati dolžni, da takoj obveste njegove predstojnike; duhovnik sme prebiti prisojeno kazen v ločenih prostorih (čl. 8). Razen nekaterih omejitev je duhovščina docela oproščena od vojaške službe (čl. 3), razen tega ne sme biti noben duhovnik brez škofovega dovoljenja pozvan na oficielno mesto (čl. 5). Odpadniki ali duhovniki, ki so bili kaznovani od predstojnikov z ukorom, ne smejo dobiti nobenega poklica, "ki bi jih spravil v neposredno zvezo z javnostjo," kakor je n. pr. šolski pouk. Verski pouk se znova uvede v ljudskih in ostalih šolah: "Italia smatra pouk v krščanski doktrini v obliki, kakor je zapopadena v katoliški tradiciji, za temelj in krono javnega pouka" (čl. 36). Cerkvena poroka je pravno enakovredna civilni. Sodišča smejo razveljaviti samo civilno poroko (čl. 34).

Italijanska vlada se obvezuje, da bo preprečila v Rimu vse, kar bi bilo v nasprotju z njegovim posvečenim značajem (čl. 1), to pa v praksi pomenja, da bo pazila na poimenovanje novih cest, na postavljanje kipov in spomenikov, da bo prepovedala prodajo nespoštljivih knjig in slik, tingeltangelsko zabavo in prirejanje konferenc, shodov in kongresov in še vse mogoče, kar bi bilo v nasprotju s katoliško doktrino. Najvažneje pa je:

"Italijanska država priznava organizacije, ki pripadajo italijanski katoliški akciji, če razvijajo svoj vpliv—kakor je sklenila sveta stolica—izven vsakršne stranke in v neposredni odvisnosti od cerkvene hierarhije z namenom, da razširjajo in uresničujejo načela katoliške cerkve" (čl. 43).

Razlaga tega člena pa tvori stalni predmet živahnih polemik med obema strankama.

2. Konec tisočletnega spora

Sporazum med fašizmom in Vatikanom ni osamljeno dejstvo, ni slučajen dogodek, ni delo enega papeža ali kardinala. Ta sporazum je nasprotno posledica celotne cerkvene zgodovine, je nujnost, ki izvira iz celotnega prejšnjega razvoja. V novejši zgodovini katolicizma se ni nikjer našla trajna rešitev. Zato pa smemo ponoviti, da sporazum med fašizmom in Vatikanom ni delo enega papeža, nego vseh papežev, ni ideja enega teologa, nego ideja vseh teologov, ni akcija enega kardinala, nego vseh kardinalov. Dejstva ki so sledila podpisu dogovora in konkordata, da je n. pr. papež blagoslovil fašizem kot "režim po božji volji", da so se duhovščina in katoliška društva oficielno udeležila fašistovskega plebiscita, da so se verske organizacije tesno povezale s fašistovsko državo, da se je državni pouk klerikaliziral, da je bila v fašistovska društva uvedena verska vzgoja—ta dejstva nam dovolj jasno dokazujejo, da je zveza med fašizmom in katoliško cerkvijo ustrezala življenjski potrebi italijanske družbe. Zelo dolgo se je razpravljalo o tem, kateri od teh podpisnikov lateranske pogodbe je zmagovalec in kateri je premaganec. To je pa prav nepotreben prepir! Tak prepir bi utegnil biti upravičen samo na temelju starega razlikovanja med civilno in cerkveno oblastjo, ki je bilo osnova celotnega liberalnega miselnega sistema in ki je na podlagi nekaterih elementov iz stare in nove cerkvene zgodovine v katoliških deželah sklepal, da spričo avtonomnega in nezavisnega izvora obeh sil (t. j. cerkve in države) ni mogoča nikakršna zveza in nikakršen kompromis med državo in cerkvijo in da sta obema silama v korist samo neprestani boj in medsebojni strah. Te teorije je izoblikoval za Italijo Cavour Cavour (1810-1861), italijanski državnik, ki se je boril za zedinjeno Italijo, v sledeči formuli: "Svobodna cerkev v svobodni državi," Giolitti. (Giolitti (1842-1928), italijanski državnik, ki je bil skoraj vedno minister) pa je to teorijo izrazil s prispodobo "o dveh premicah, ki se sečeta v neskončnosti". Toda dogodki so to teorijo zavrgli in prisilili premici, da sta se že preje sekali. Antagonizem (medsebojni spor za nadoblast) med civilno in cerkveno oblastjo je bil v dobi več ko tisočletne italijanske zgodovine zelo znaten; posledice tega antagonizma so bili vpadi tujih armad v Italijo in pa zapoznelo zedinjenje polotoka. (Italija se je zedinila povsem šele l. 1871, ko je bila uničena tudi cerkvena država).

(Se nadaljuje.)

Upor nemških oficirjev

Bern. (ONA — Spisal Bert Wyler).—Najbolje poučeni krogi tukaj so mnenja, da večina nemških oficirjev še vedno podpira Hitlerja in njegov režim, četudi samo zato, ker se zavedajo, da so vsi skupaj v isti potapljajoči se barki.

Res je, da so bili upi kaj visoki, ko je postaja DNB naznanila poskušeni atentat na Hitlerja in da se je zdelo vse v redu, ko je Goering govoril o skupini zlobnih, strahopetnih generalov.

• Res je tudi, kar je več oseb poročalo, ki so bile v stiku z visokimi nemškimi generali v Italiji, da se ti oficirji boje za armadno moralo, če bi se izvedele novice iz Nemčije. Ti oficirji poveljujejo oddelkom znanim kot "Volkdeutsche Verbaende" (Nemci, rojeni v inozemstvu), kakor tudi oddelkom, pri katerih so poljski in jugoslovanski novinci, iz katerih so dezertacije že tako številne, da je morala biti ustanovljena "varnostna zona" na švicarski meji za preprečenje ubegov.

Najnovejša poročila iz Milana pa pravijo, da je ostala morala večine nedotaknjena. Sicer vlada nekaj negotovosti med oficirji, kar je delno posledica poročil o aretaciji dveh generalov in dveh poročnikov od štaba maršala Kesselringa.

Drugo negotovo dejstvo je status in pa bivanje Kesselringa. Nekateri pravijo, da so mu škodovali ozki stiki s von Rundstedtom in von Beckom, o katerih pravijo, da sta oba med uporniki. Poleg tega je znano, da sta Rommel in Kesselring tekmeca že dolgo. Rommela smatrajo za voditelja nemških maršalov, ki so zvesti Hitlerju. Zato so govorice in razlogi, zakaj se Rommel ni vrnil v Italijo, različne vse od poročil, da je bil aretiran in pa do prepričanj, da se je njegova vrnitev zakasnila zato, da bi sodeloval pri konferenci med Hitlerjem in Mussolinijem, ki je bila pred kratkim.

Nemška poročevalna agencija "Interinf" je dejala v poročilu o položaju, da "nemški častniški zbori trdno stojijo za Hitlerjem." Agencija je dodala, da poveljniki na vseh frontah, vzhodni, zapadni, južni in severni, govore svojim četam o povelju dneva, obljubljajoč nanovo pokoršči in so prepričani, da je morala bojujočih se čet na vseh frontah najboljša garancija za končno zmago.

Obenem, tako pravi agencija, je Hitler dobival na stotine telegramov, ki so mu izražali vdanost njegovih oficirjev. "Vsak telegram," je bilo dodano, "izraža zadovoljstvo, da so bile notranje zadeve zaupane Heinrichu Himmlerju zato, ker je dokazal, da je zmožen organizirati take stvari več kot enkrat."

Krajevno mnenje o tem poročilu je—z rezervo—da izraža več resnice kot pa samo želje.

Poljska vlada v Londonu

London. (ONA). — Vsi člani poljske londonske vlade so dali svoje portfelje na razpolago ministrskemu predsedniku Stanislawu Mikolajczyku predno je zapustil London.

Izvedenci pravijo, da to ne pomeni, da so ministri resignirali. To samo pomeni, da noben minister ne smatra sebe za tako važnega, da bi bil ovira pri sporazumu med Moskvo in londonskimi Poljaki.

Seveda se ne more ničesar odločiti predno ne pride do sporazuma, vendar pa poljski krogi tu verujejo, da tak sporazum lahko povzroči resignacijo Stanislava Kota, informacijskega ministra, Marjana Kukiela, vojnega ministra, in generala Kazimiera Sosnkowskega, vrhovnega poveljnika poljske armade.

MIHAIL ARCIBAŠEV

SANIN

Poslovenil Stane Kražovec

(Nadaljevanje)

"Njuta je poslala pome. Nadzornik je prišel," je zamišljeno rekla Karsavina.

Deček je podrgnil eno nogo ob drugo.

"Zelo so naročali, da bi na vsak način prišli."

"Ali pojdeš?" je vprašala teta.

"Kako naj grem sama . . . tema je."

"Mesec že sveti," je oporekal deček; "čisto se vidi."

"Bo treba," je neodločno rekla Karsavina.

"Grem, če ne, bodo prišle še kakšne sitnosti."

"Dobro, pojdem!" je odločno stresla z glavo.

Hitro se je oblekla, pripela klobuček in stopila k teti: "Na svidenje, tetica!"

"Na svidenje, hčerkica! Bog bodi s teboj!"

"Greš ti z mano?" je vprašalo dekle dečka.

Deček se je zganil in zopet podrgnil tačici.

"Jaz sem prišel k mamki . . . Mamka je tukaj, pri meninih, perica."

"Kako bom pa šla sama, Griša?"

"No, pa pojdem," je stresel z lasmi deček in odločno pritrdil.

Odšla sta na vrt. Sinja noč je pa prav tako mehko in previdno objela dekle.

"Kako lepo diši!" je rekla in kriknila, ko se je zadela ob Sanina.

"Jaz sem," se je zasmejal.

Karsavina mu je v temi podala roko, ki se je še tresla od strahu.

"Ali je boječa!" je prizanesljivo pripomnil Griša.

Dekle se je zmedeno zasmejalo.

"Nič se ne vidi," se je opravičevala.

"Kam pa greste?"

"V mesto. Pome so poslali."

"Sami?"

"Ne ž njim . . . On je moj vitez."

"Vitez!" je zadovoljno ponovil Griška in si podrgnil tačici.

"Kaj pa vi tukaj delate?"

"Mi pa popivamo," je pojasnil Sanin.

"Kdo ste vi?"

"Šafrov, Svarožič, Ivanov . . ."

"Tudi Jurij Svarožič je z vami?" je vprašala Karsavina in zardela v temi. Tako tesno in prijetno ji je bilo glasno izgovoriti to ime, kot da bi pogledala v prepad.

"Kaj pa je?"

"Tako. Srečala sem ga . . ." je reklo dekle in še bolj zardelo. "Torej na svidenje!"

Sanin je prijazno pridržal njeno roko.

"Dovolite, da vas prepeljem na oni breg, čemu boste hodili okrog?"

"Ni treba, zakaj," je reklo dekle nerazumljivo plašno.

"Naj prepelje, po nasipu je precej blatno," je avtoritetno zavrnil bosi Griška.

"Torej dobro . . . Potem pa beži ti k materi!"

"Ali se pa ti čez polje ne bojiš sama?" je solidno vprašal Griška.

"Saj jo jaz spremim do mesteca," je pripomnil Sanin.

"Kaj pa vaša družba?"

"Oni bodo tu do svita; pa tudi naveličal sem se jih precej."

"No, če ste tako prijazni . . ." se je zasmejala Karsavina. "Pojdi, Griša!"

"Zbogom, gospodična . . ."

Deček je zopet izginil, kakor da bi se skril nekam v grmovje in Karsavina in Sanin sta ostala sama.

"Dajte roko," je ponudil Sanin, "sicer še padete na hribu . . ."

Karsavina je podala roko in čudno nerodno in z nemirno zadrego je začutila kot železo trde mišice, ki so se premikale pod tanko srajco. Nehote sta se v temi zadevala in sta pri vsakem koraku začutila prožno in toplo telo drugega; tako sta prišla skozi gozd doli k reki. V gozdu je bil popoln nekak večen mrak in bilo je videti, kakor da ne bi bilo dreves, ampak ena sama, gosta, toplo dišeča, molčeča tema.

"Oj, kako je temno!"

"Nič hudega," je tiho rekel Sanin čisto nad njenim ušesom in v njegov glasu je nekaj zatrepetalo: "jaz bolj ljubim gozd ponoči . . . V nočnem gozdu izgube ljudje svoje vsakdanje obraze in postanejo bolj tajinstveni, pogumnejši in zanimivejši . . ."

Zemlja se je krušila pod njunima nogama in oba sta se komaj zadrževala, da nista padla.

Od te teme, od sunkov prožnega in trdega telesa, od bližine močnega človeka, ki ji je vedno ugajal, se je pa jelo polotevati deklice neznano vznemirjenje. V temi je postala rdeča in njena roka je vroče pekla Saninovo. Dekle se je pogosto smejalo in njen smeh je bil visok in kratek.

Spodaj je bilo svetleje, nad reko je pa že jasno in mirno svetil mesec. Velika, mrzla reka jima je zapihljala v obraz, temni gozd se je pa mračno in skrivnostno umaknil, kot da bi ju prepustil reki.

"Kje je vaš čoln?"

"Tule."

Čoln se je jasno kot narisan ločil od gladke, svetle površine. Medtem, ko je Sanin privezoval vesla, je Karsavina šla h krmilu in se pri tem lahno lovila z rokami. Pri krmilu se je usedla. V hipu je postala fantastična, osvetljena po sinjem mesecu in njegovem zibajočem se odsevu v vodi. Sanin je sunil čoln od brega in skočil vanj. Čoln je s tihim šumom zdrsnil po pesku, zabučal v vodi, prišel v mesečino ter puščal za seboj dolge valove, ki so se lahko razhajali.

"Dajte, bom jaz veslala," je rekla Karsavina, še vedno polna nekake ukazujoče, vznemirjene moči. "Jaz rada sama . . ."

"No, usedite se!" se je nasmehnil Sanin, ki je stal sredi čolna.

Zopet je šla lahka in gibčna po klopicah mimo njega in se ga neznatno dotaknila s končiči prstov iztegnjene roke. Ko je šla mimo, je Sanin od spodaj gledal nanjo in mimo njegovega obraza so zdrsnile njene prsi, dišeče po parfumih in po mladem, ženskem telesu.

Odplula sta. Sinje nebo z zamišljenim mesecem se je zrcalilo globoko v vodi in bilo je, kakor da bi plaval čoln po svetlem in mirnem vsemirju. Karsavina je sedela ravno in slabo premikala vesli, ploskala po vodi in izbočeno dvigala prsi. Sanin je sedel pri krmilu in gledal njo, njene prsi, na katere bi bilo tako lepo nasloniti vročo glavo, okrogli, gibčni roki, ki bi se lahko močno in nežno oklenile vratu in njeno telo, polno nežnosti in mladosti, ki bi se bilo lahko tako razvajeno in besno pritisnilo k njemu. Mesec ji je sijal v beli obraz s črnimi obrvmi in svetlimi očmi, drsel ji je po beli bluzi na prsih, po krilu na močnih kolenih in s Saninom se je nekaj dogajalo, kakor da bi plul ž njo vedno dalje in dalje v pravljično kraljestvo, daleč od ljudi, od razuma in razsodnih človeških zakonov.

"Kako lepo je danes!" je rekla Karsavina in se ozirala naokrog.

"Da, lepo," je tiho odgovoril Sanin.

Hipoma se je zasmejala.

"Kar klobuk bi rada zagnala v vodo in razpustila lase . . . sama ne vem zakaj . . ." je rekla in s tem popustila nezavednemu nagonu.

"Dobro, pa razpustite!" je rekel Sanin še tiše.

Hipoma jo je pa postalo sram in je molčala.

(Dalje prihodnjič.)

BRITISH TANKS PUSH TO PARIS-ROAD BATTLE

ROLLING STEADILY toward the area southeast of Caen to take their part in the great tank drive, these British tanks are shown making their way across the flat terrain which Gen. Montgomery has referred to as "elegant tank country." The tanks are fast battering their way along the road to Paris.

TAKI SO LJUDJE

Roman s francoskega podeželja

Roger Martin Du Gard.
poslovenil C. Peletin

(Se nadaljuje.)

In to je za Ennberga najhujša rana: da ne odpušča vsem tem Arnaldonom Francije, da oni predstavljajo zasmehljivo vtelešenje političnega ideala, za katerega bi se on, Ennberg jutri dal ravnodušno ubiti na barikadah državljanske vojne.

Arnaldon ne sluti nič o učiteljevih težavah. Vendar ga je Joigneau—ki je odpiral pisma—že večkrat opomnil: "Gospod župan, jaz vam pravim: vaš Ennberg ni samo pustež, to je hinavec!"

16. Kosilo

Na trgu že padajo debele kaplje brez glasu v prah. Kostanji, zmršeni po vetru, prepuščajo viharju svoje porjavelo listje.

Poštar se požuri, da pride domov h kosilu.

Melie prinese skledo in Joigneau sede za mizo.

Ko sedi tako na stolu, z brado v višini krožnika, z izbočenim čelom, z očmi, napol prikritimi pod goščo trepalnic in obrvi, brez besede, brezbrižen za vse, še celo za hud dež, ki bije po šipah, prede in premišljuje svoje načrte. Podoben je kosmatim pajkom, ki žive na skednju in ki po cele dneve preže potuhnjeno sredi svojih mrež, pripravljeni, da poskočijo ob najmanjšem stresljaju nastavljene pasti.

Melie je vajena te molčečnosti. Ta gobezdač, ki si je s svojim govoričenjem pridobil zaupanje vse vasi, odpre doma usta samo, kadar je, pije ali smrči.

Ona sedi njemu nasproti in tudi prežvekuje svoje male zadeve in stika po jedi brez velikega teka. Od strani gleda skrbno na moža, da mu o pravem času ponudi vina ali kruha: ravnodušna pazljivost, ki je postala popolnoma nagonska; iz zakonske uslužnosti.

Grom trešči, tako hud, da se vse trese in da kozarci na polici žvenkljajo.

Melie je vzdrhtela. V tišino mrmra:

"Ni daleč udarilo . . ."

Toda že je neurje mimo. Veter nenadoma poneha in skoraj istočasno tudi dež.

Ko popije kavo, gre poštar pred odhodom na kolodvor v svojo sobo in se zaklene za opoldanski počitek. Toda redko poleži v postelji. To je ura, ko varen pred nadlegovanjem segreje malo vode na špiritnem gorilniku in ko potem debeli prsti z rumenimi nohti spretno odpirajo pisma, ki ga zanimajo.

Danes ni slab plen: na mizi leži pismo, naslovljeno na Cuffina, ki končno daje dokaz za izdajstvo, ki ga je Joigneau že več mesecev vohal. To bo zadovoljen župan!

Toda kljub temu uspehu je poštar raztresen. Zleknjen čez posteljo, z očmi, uprtimi v strop, misli na vse mogoče. Meča male ciganke, Mauricotte s svojimi boki, ki jih boža sonce, in vrhu vsega tega Flamartine lepe roke s cepljenimi kozami so razvnele v njegovi krvi neko čudno toplino, ki tli kot žerjavica pod pepelom. En sam dih bi jo zanetil . . . Malo je manjkalo, v trenutku, ko je Melie, lahko razgreta po jedi, prišla natočit kave in ko je Joigneau čutil, kako mu je njeno krilo oplazilo koleno. Objel je z roko to polno in okroglo telo, ki ga pozna bolje kakor svoje lastno, in surovo stisnil k sebi ženo z vrčem za kavo. Toda Melie se je urno izvila:

"Ali is neumen? Skoro bi mi poparil roko!"

Zasmejal se je nad njeno jezo in posrebal omako, ne da bi zinil besede.

Ob eni dene Joigneau spet čepico na glavo, pobere pisma in hiti na vlak 13.27.

Ta ura je najbolj vroča od vseh. Prekratka ploha je komaj zbila prah; za trenutek osvežen zrak se je zelo hitro spet razgrel. Na pokopališču se granitni modri junak bleščí v soncu.

Ko se Joigneau za trenutek ustavi, držeč kolo v eni roki, da si obriše pot s čela, se nepričakovano že spet vname v njem tista tleča toplina, ki naenkrat objame močno telo poštarja, ki stoji nepremično ob kraju ceste: tam doli, zelo daleč, na koncu steze, ki vodi v laurentski gozd, je pravkar izginila v hosti rdeča ruta. Ta ruta, to je Filiberta, ki gre nabirat suhljad.

"Dobro," pravi Joigneau in zavije proti postaji.

Služba je pred vsem.

17. Postajni načelnik

Z ovinka pod železniškim nasipom zapazi tam zgoraj postajnega načelnika, ki hodi gor in dol. Z gornjim delom života presega živo mejo perona. Od daleč ga človek spozna po profilu, ki moli naprej kot rilec, in po suhi don kihotski silhueti; toda to je samo skrivljen don Kihot, ki nima na sebi nič osvovalnega.

Takoj vpraša poštarja:

"Ali ni ničesar zame med jutranjo pošto?"

"Je," odgovori drzno Joigneau, medtem ko brska po torbi.

Smeji se v svoje dolge brke. Dobro ve, na kaj čaka načelnik že dva tedna. Tista rumena uradna kuverta, napisana z izkrivljeno pisavo, se mu je zazdela sumljiva takoj tisti dan, ko jo je vzel iz poštnega nabiralnika na postaji; tako sumljiva, da je menil, da mora prebrati pismo, preden ga odpošlje: in, pri moji veri, to je bilo eno najbolj zabavnih presenečenj v njegovem življenju.

Načelnik se naglo približa:

"Evo," pravi Joigneau in počasi privleče iz žepa belgijsko znamko.

"Nič drugega?"

Stari razočarano pogleda v tla. To je drža, ki mu je v navadi, toda ni samo njegova posebnost; ampak radi povešenega nosu, težkih vek, majhne brade in ukrivljenega hrbta se zdi, da gleda bolj zamaknjeno v tla kakor kdo drugi.

"Torej, načelnik," pravi Joigneau porogljivo, "zdaj je upokojitev blizu?"

Stari izogibajoče pomiga z glavo. In medtem ko spusti znamko za trak čepice, z dolgimi koraki odide v svojo luknjo.

Joigneau gre naravnost proti shrambi za svetilke. Tam najde Flamarta, ki kadi pipo, se poti in čaka na vlak.

"Vroče je na cesti, ti pravim!" ga nagovori Joigneau.

Namesto odgovora natoči progovni delavec kozarec vina.

"Ali si jo videl? Si govoril z njo?"

Joigneau si obriše tilnik, sede in smehljajoč se z naslado objame z desno roko hladen kozarec. Čim je stopil v lopo, misli na to, kar mu je razodela Flamartova žena, in z užitkom ogleduje Herkula.

"Da, videl sem jo. In govoril sem z njo . . . V nekem oziru, saj veš, ima prav . . . Treba premisliti."

Flamart zasope kot upehan bik. Pod majo, ki se lepi na njem, se dvigajo in upadajo prsi kakor prsi naduljive ženske. Srdito stisne pesti in stegne gobec:

"Saj ne pravim, da nima prav, tepec! Toda to je sramotno, če si varan mož!"

Moža se dolgo molče gledata. Potem se poglobita v zelo jasna premišljevanja.

"Denar, ta denar," zaključi končno poštar.

Tam v svoji pisarni za zaprtim blagajniškim oknom sedi postajni načelnik in ogleduje tla med svojimi razmaknjenimi vojaškimi čevlji.

Da, čez dva meseca pojde v pokoj. Prišel bo drug načelnik na njegovo mesto, napravil inventar in vse prevzel. A on, kam pojde on?

Trideset let je že, odkar nosi uniformo železniške družbe. Trideset let brez graje in ukora; trideset let brez pismene napake. In zdaj—pokoj. Ta mu ne uide kakor smrt ne.

Za njim je ta poklicna pot, ki gre h kraju: poklic postajnega načelnika. Ni velika stvar to: vendar je to življenje, ki je hotel, da bo vzorno. Trideset let si ni privoščil drugega veselja, kakor da je vestno opravljal svoj posel; junaško se je branil vseh slabih navad, ki se jim navadno vdajajo ljudje. Ni kadil, ni ljubil. Niti oženil se ni. (Čim ima človek le malo oblasti, se mora kazati brezčutnega, če jo hoče izvrševati, in se ne sme razodeti niti z enim znakom slabosti).

Edino razvedrilo, ki si ga je dovolil, je bilo intelektualnega značaja: zbiranje znamk in knjižnica; med dvema vlakoma je rad pregledoval svoj album ali listal po enem od štirinajstih vezanih zvezkov, ki mu jih je zapustil krstni boter, ki je bil ljubitelj gledališča: zbrana Sardoujeva dela. Razen tega je žrtvoval vse idealu: biti popolen postajni načelnik. In danes, ko je na tem, da se poslovi, da takorekoč živ leže v grob, ga zadovoljnost nad izvršeno dolžnostjo nikakor ne odškoduje za njegovo obupanost.

Zunaj zvoni signalni zvonec, kot bi se hotel odtrgati. Vlak 209 ni več daleč. K sreči spi služba; brez te . . .

(Dalje prihodnjič.)

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

IŠČE SE ŽENSKA

sposobna hišnega in gospodinjskega dela, pri slovenski družini brez otrok. Stalno delo. Bodisi Clevelandčanka ali iz drugega mesta. Dobra plača. Sprejme se tudi oženjena dvojica, ki bi bila pripravljena opravljati ta posel. Dobi stanovanje, obstoječe kuhinje in spalnice. Priglasiti se na naslov: Joseph Francel, 434 E. 157th st., Cleveland 10, Ohio.

—(Adv.)

Razni mali oglasi

HIŠNIKI—JANITORJI

Dnevno ali nočno delo. Stálno delo v naših uradih. Najvišja plača. Uniform obleko preskrbimo. Ob nedeljah in praznikih se ne dela. Plačamo vse bančne praznike in počitnice.

Federal Reserve Bank
230 So. La Salle Street

HIŠNICE—Janitresse

Izkušene ali brez izkušnje. Nič ribanja. Stalno delo v bančnem poslopju. Dnevno ali nočno. Najvišja plača. Ob nedeljah in praznikih se ne dela. Plačamo bančne praznike in počitnice plačane.

Federal Reserve Bank
230 So. La Salle Street

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih . . . . . .

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ, DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. . . . Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
. . . . Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2857-59 S. Lawndale Avenue - - Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904

MARINES STOP JAP ESCAPE AT SAIPAN

AMERICAN LEATHERNECKS, shown on a hill overlooking Tanapag Harbor at Saipan, caught a large number of Japs trying to escape across the open field in front of them. The Japs were attempting to board some of the small vessels in the background. An American machine gun put a stop to that. U. S. Marine Corps photo.

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prištevje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ejo družino k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člane ali nečlane $6.00 na eno letno naročnino. Kot ve člani že plačajo pri assessmentu $1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člane SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosvetö, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado $6.00		Za Chicago in okolico je $7.50	
1 tednik in	4.00	1 tednik in	6.30
2 tednika in	3.00	2 tednika in	5.10
3 tednike in	2.40	3 tednike in	3.90
4 tednike in	1.20	4 tednike in	2.70
5 tednikov in	nič	5 tednikov in	1.50
Za Evropo je	$8.00		

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ,
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto $ _____

1. Ime _____ Čl. društva št. _____
Naslov _____

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2. _____ Čl. društva št. _____
3. _____ Čl. društva št. _____
4. _____ Čl. društva št. _____
5. _____ Čl. društva št. _____

Mesto _____ Država _____

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐